

Il-Huttafa

Numru **130**

Yum, yum! Toghma ta' marshmallow!

L-Editur roti roti ha jgattaghkom!

Settembru - Ottubru 2015

Fjamingu

Għeżież Huttaf...

Harruba raġel bil-fjuri, li f'Ottubru jkunu fl-aqwa tagħhom.

editorjal

Il-BirdLife tagħmel hafna affarijiet biex tgħin l-għasafar u n-natura.

Pereżempju:

- **teduka** fl-iskejjel bi proġetti bħal Dinja Waħda
- **toħroġ** kotba u tqassam posters u fuljetti
- **tagħmel** haġġiet għall-membri u għall-publiku
- **tiehu** **hsieb** riservi naturali u tagħti haġġa lil ħabitati rari
- **tithabat** biex il-ligijiet tal-għasafar ikunu suret in-nies u jiġu rispettati.

Haġġa oħra importanti hafna li l-BirdLife tagħmel hi li **tistudja l-għasafar**. Il-BirdLife ilha tistudja l-għasafar minn mindu twaqqfet fl-1962 u fil-fatt dak iż-żmien kien jisimha Malta Ornithological Society (ornitoloġija tfigħer studju tal-għasafar). Wieħed mill-istudji li bdiet tagħmel il-BirdLife kien il-*bird ringing*. Bis-saħħa ta' ċrieket żgħar li l-istudjuji jkiegħdu ma' saqajn l-għasafar tgħallimna hafna dwar il-haġġa tal-għasafar.

- Pereżempju:
- **tgħallimna** r-rotot li jgħaddu minnhom l-għasafar meta jpassu, minn fejn ikunu ġejjin u fejn imorru.
 - **tgħallimna** l-għasafar iżurux l-istess postijiet sena wara oħra.
 - **tgħallimna** l-għasafar għandhomx postijiet favoriti fejn ibejtu u kemm jużawhom.
 - **tgħallimna** jekk il-frieħ jibqgħux jgħixu fl-inħawi tal-ġenituri tagħhom.
 - **tgħallimna** kemm idumu f'post u tgħallimna jsibux biżżejjed ikel fih.
 - **tgħallimna** kemm jgħixu l-għasafar fis-selvaġġ.
- U hafna affarijiet oħrajn interessanti!

"Emmm... halla toqba daqsxejn kbira fix-xibka!"

Dawn l-affarijiet kollha ma tgħallimnihomx biss biex insiru nafu iktar. Tgħallimniehom speċjalment biex ngħinu lill-għasafar stess. Ghax iktar ma tkun taf fuq il-haġġa ta' xi hadd iktar tkun tista' tgħinu.

F'Settembru li għadda l-BirdLife għalqet 50 sena minn meta bdiet l-istudju biċ-ċrieket. F'pagna 12 hemm iktar fuq ir-ringing.

Victor

Victor Falzon L-Editur

Kontenut

Editorjal	2
Aħbarijiet	3
Ambjenti u Residenti	4-5
Intervista ma' fjura	6
Attività	6
Ftit Friefet	7
Tista' tgħidli?	8
X'nista' nara daż-żmien?	8
Pagna Falko	9
Natura 2000	10-11
Anniversarju biċ-Ċrieket	12

Kumitat

Ċentrali

Kathleen Mamo (kap) • Jason Aloisio • Chris Cachia Zammit • Desirée Falzon • Victor Falzon

Falko

Nicholas Galea • Timothy Micallef

Kordinazzjoni

Hannah Chisholm • Sofía García

Klabb

Klabb Huttaf huma l-membri żgħar u żgħażaġh (-18yrs) ta' BirdLife Malta. Il-Klabb jorganizza haġġiet fil-kampanja, żjarat f'riservi naturali, haġġiet bil-lanċa u attività ambjentali. Kull xahrejn nohorgu l-magażin *Il-Huttafa* li l-membri jirċievu d-dar bil-posta. Shubija fil-klabb hija €10 fis-sena.

Kuntatt

indirizz
BirdLife Malta
1-2 Xemxija Waterfront Apts
Triq is-Simar, Xemxija
tel 21347644 / 21347645 / 21347646
imejl info@birdlifemalta.org
imejl tal-magażin
il-huttafa@birdlifemalta.org
websajt www.birdlifemalta.org

Reg.Vol.Org. VO/0052

© BirdLife Malta, Ottubru 2015
Disinn u produzzjoni Victor Falzon, Chris Cachia Zammit
Stampat għand Poulton's Print Shop

MAL-FAĊĊATA

Il-Fjamingu (Greater Flamingo) huwa wieħed mill-itwal għasafar li jżurna. Dari rari kien jidher imma mindu beda jbejjet fi Sqallija f'dawn l-aħhar snin dan l-għasfur sar jidher kull sena, kultant fi qtajja' sbieħ. Kultant jinżlu xi tnejn fir-riservi naturali jew fis-Salina.

Żarna Tobia...

David Attard

Fl-24 ta' Settembru żarna Tobia, Avultun Abjad żagħżuġ li faqqas l-Italja f'Ġunju li għadda. Tobia kiber, tgħalliem itir u fil-ħarifa bħal ħafna għasafar oħrajn tar minn art twelidu biex ipassi lejn l-Afrika.

Fi triqtu Tobia għadda minn Malta, imma flok baqa' sejjer waqaf biex jgħaddi l-lejl hawn. Niżel fl-inħawi tal-Fawwara u raqad fix-xagħri. Membri tal-BirdLife flimkien mal-pulizija qagħdu għassa l-lejl halli ma joqtluhx il-kaċċaturi. L-għada filgħodu Tobia tar mill-ġdid u ħalla xtutna. Minn Malta qasam 400km baħar sa ma wasal il-Libja, imbagħad kompli nieżel u daħal l-Alġerija. Nawguraw lil Tobia li jsib post sabiħ fejn jgħaddi x-xitwa bla periklu.

Imma għaliex jismu Tobia? Għax dan l-avultun ma faqqasx fis-selvaġġ imma f'ċentru speċjali fl-Italja fejn irabbu għasafar rari, biex imbagħad jitilquhom halli jkomplu jgħixu fis-selvaġġ. U n-nies li rabbewh semmewh Tobia. U barra Tobia kien hemm ukoll Sara u Karel u Carmen u Aneta!

U kif nafu li l-avultun li żarna kien Tobia? Ħarsu sew lejn ir-ritratti li ħa seħibna David hekk kif Tobia għadda minn fuq rasu. Qed taraw żewġ rixiet ċari fil-ġewnaħ tax-xellug? Dik marka speċjali li għamlulu n-nies li rabbewh biex l-għasfur jingħaraf anke jekk ikun qed itir fl-għoli.

Iss, allura ha jibqa' bir-rix ċar hajtu kollha?

Tinkwetax, Dud! l-għasafar iwaqqghu r-rix tal-gwienah kull sena u jtellghu sett ġdid.

L-Avultun Abjad
(Egyptian Vulture
Neophron percnopterus)
huwa għasfur rari f'Malta u ma jidhirx kull sena. Huwa l-iżgħar fost l-erba' speċi ta' avultuni fl-Ewropa, u huwa wkoll l-uniku wieħed li jpassi regolament kull sena. Tobia għadu ferħ u għalhekk ikun kważi kollu skur. L-adult ikun abjad bil-gwienah suwed.

Għal ritratt ta' Avultun Abjad adult morru pagna 9.

Inħabbru ħuta oħra ġdida għal Malta! Din hija r-**redlip blenny** (*Ophioblennius atlanticus*), tip ta' budakkra. Lemaħha m'ilux il-ħabib tagħna Mark-Anthony Falzon waqt li kien qed jgħum f'Delimara u s'intendi ġibdilha skoss ritratti, fosthom dan t'hawn. Sejba ta' speċi ġdida hija dejjem ħaġa speċjali imma li hu kważi inkredibbli f'dis-sejba hu li dil-ħuta mhix biss ġdida għal Malta imma anke għall-Baħar Mediterran! Kif juri l-isem xjentifiku tagħha, din ħuta tal-Oċean Atlantiku u kif spiċċat Malta impossibli tgħid. Bil-Malti nistgħu nsejjuha **Budakkra tal-Atlantiku**. Prosit Mark!

Ġiet mill-bogħod

Mark-Anthony Falzon

Din hija t-tmien speċi ta' budakkra ġdida li s'issa habbarna f'Il-Fluttafa.

Żinn!

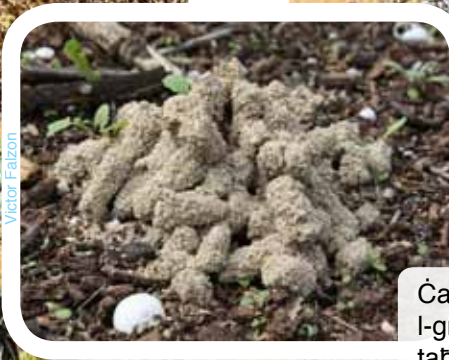
Victor Falzon

Il-bruka hija waħda mill-ftit siġar li jifilhu għar-raxx mielaħ tal-baħar, u fil-fatt issibha tikber (jew imħawla) hdejn diversi xtut, fosthom dawk ramlin. Għandha weraq fin qisu bizzilla, li spiss iqattar minnu hafna ilma mielaħ.

Alex Casha

Il-grillu tar-ramel jorqod fix-xitwa imma fir-rebbiegħa johroġ mill-hofra fir-ramel fejn ikun indifen. Ir-raġel joqgħod fid-dahla tat-toqba u jhokk ġwenhajt flimkien biex jagħmel hoss li jiġbed grilli nisa lejha.

Victor Falzon

Čapep tar-ramel li l-grillu jtella' minn taħt l-art meta jħaffer il-mina tiegħu.

Victor Falzon

Fl-aħħar tas-sajf il-**bużbież il-baħar** johroġ bukketti fjuri sofor ċari li jiġbdu hafna insetti bil-fwieħa helwa tagħhom. Għandu weraq ftit ohxon biex fih jaħžen l-ilma.

Stephen Mifsud

Minħabba li jikber fir-ramel biss ix-**xewk ir-ramel** huwa rari hafna f'pajjiżna Jekk ikollok ix-xorti tarah, innota kif il-weraq jagħti fil-blu imma attent għax iniggeż!

Xatt bir-ramel

Desirée Falzon

Il-**ħanzir l-art tar-ramel** jghix f'xifer ix-xatt fejn ir-ramel jiltaqa' mal-baħar. Jiekol biċċiet tal-alka li jkun tella' l-baħar. Il-mara tkun ċara bħal din tar-ritratt.

Victor Falzon

Victor Falzon

Isem il-**pankrazju** ġej minn kelma bil-Grieg li tfisser "b'saħħtu" għax minkejja s-shana u nixfa li tghix fihom fuq l-gharam tar-ramel, il-pjanta għandha weraq twil skur u b'saħħtu, u ġmiel ta' fjura bajda tfuħ.

Jghidulu wkoll Narcis il-Baħar.

Xtut ramlin mħumiex komuni f'Malta. Fis-sajf dal-povru ħabitat jimtela bin-nies u l-gabbani u u l-istorbju, u n-natura ma tantx nagħtuha ċans tieħu r-ruħ u titkattar. Il-pjanti speċjalizzati li jghixu fir-ramel irid ikollhom għeruf fil-fond u weraq imlaħħam biex jiflaħ għan-nixfa. Ir-ramel hdejn il-bħar jifforma għaram (*sand dunes*) f'xi postijiet f'Malta u fihom jghixu flora u fauna speċjali. Ftit hawn annimali li jghixu fir-ramel, il-biċċa l-kbira jżuruh biex ifittxu l-ikel imbagħad jitolqu. Il-kulur ħamrani bħal tar-**Ramla l-Ħamra** f'Għawdex (fir-ritratt) u tar-Ramla tal-Mixquqa f'Malta jigi mill-minerali fil-blatt li tfarrak biex sar ramel.

It-**tertuxa** hija tipika tal-ghasafar tax-xtut. Għandha saqajha ffit twal u munqarha twil ukoll, għodda perfetta biex tfittex fir-ramel imxarrab għad-dud.

Aaron Tanti

Għasfur ta' San Martin

Jerġgħu jifftħu r-riservi naturali

Ara, dan l-għasfur irringjat.

Is-Simar wieħed mill-ftit postijiet f'Malta li jkun bl-ilma s-sena kollha

Alex Casha

Issa li s-sajf għadda r-riservi naturali tal-Għadira u s-Simar ħa jerġgħu jifftħu għall-publiku. Nistiednu lilkom il-membri tal-Klabb u l-familji tagħkom biex taslu wasla sax-Xemxija għall-ftuħ tas-Simar għal stagun ieħor.

Fost affarijiet oħrajn ħa jkun hemm

- **tours tar-riserva**
- **logħob għat-tfal**
- **attivitajiet għall-familja**
- **ringing tal-għasafar**
- **berdwoċing**

Imxu warajja, hi.

Wara l-attivitajiet ta' filgħodu Is-Simar jibqa' mbagħad miftuħa għall-publiku sa 4pm. Bħal dejjem, id-dhul huwa bla ħlas.

Data Il-Fladd 1 Novembru 2015
Post Is-Simar (fix-Xemxija)

Flin Ħa jkun hemm żewġ gruppi, wieħed fl-10am u l-ieħor fil-11.30am

Minħabba li l-postijiet limitati min jixtieq jattendi l-attivitajiet ta' filgħodu għandu jibbukja billi jibgħat imejl lil Hannah fuq education@birdlifemalta.org

Sejra? Tiocajta!

russett abjad

Victor Falzon

Intervista ma' fjura

29

Xewk tal-Mixta
Ground Thistle

Bongu, Xewka!

Bongu, nista' naqdik f'xi ħaġa?

Iva, għandi kurżità. Il-pjanti tax-xewk li nara kollha jkollhom zokk. Imma inti m'għandekx...

Hekk hu, jien flok intella' zokk nuża l-energija tiegħi biex inħaxxen u ntawwal l-għerq.

Għerq kbir x'tambih?

Kif tara jiena ngħix fix-xagħri, ambjent li fis-sajf jinxef qoxqox. Fl-għerq naħzen ilma u sustanzi, li jzommuni ħajja f'dan l-ambjent diffiċli.

Kos, madwarna kwazi m'hawn ebda pjanta bil-fjuri ħliefek.

Hekk hu, ħafna pjanti jwarrdu fir-rebbiegħa imma jien niftaħ il-fjuri issa. B'hekk l-insetti fuqi jigu u jdakkruli l-fjuri.

Kwazi bla kompetizzjoni ta' xejn! Heħe, eżatt.

M'iniex naralek weraq. Lanqas weraq ma tagħmel?

Iva mela, imma l-weraq tiegħi xogħlu għamlu fir-rebbiegħa, u issa nixef. Hawn hu madwari, arah.

Dal-ħafna qisu tiben griż? Dak hu.

Il-aħwa, ma ndunajtx! Issa ħa jkolli nħallik. Saħħa u grazzi. Čaw ħi, u ara tniggeż :)

Victor Falzon

Victor Falzon

Victor Falzon

Victor Falzon

Ftit Friefet

Fil-Gżejjer Maltin dehru s'issa xi 30 speċi ta' friefet. Xi 20 minnhom huma komuni jew jidhru regolari kull sena, ohrajn huma rari jew dehru darba biss. Hawnhekk għandna seba' speċi li naraw regolari kull sena.

Victor Falzon

Farfett tax-Xewk
Painted Lady *Vanessa cardui*

Victor Falzon

Danaws
Plain Tiger *Danaus chrysippus*

Desirée Falzon

Farfett tal-Furrieg
Red Admiral *Vanessa atalanta*

Mark-Anthony Falzon

Farfett tal-Kaboċċi
Large White *Pieris brassicae*

Arion Tanti

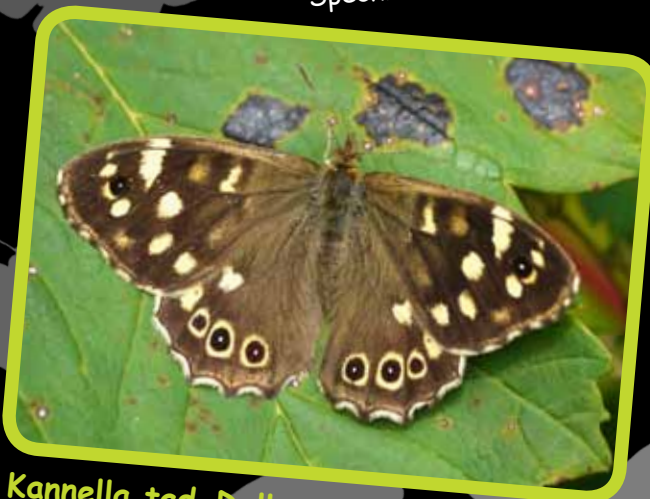
Farfett tal-Fejġel
Swallowtail *Papilio machaon*

Arion Tanti

Kannella tax-Xemx
Speckled Wood *Lasiommata megera*

Mike Downham

Kannella tad-Dell
Wall Brown *Pararge aegera*

Tista' tghidli?

Inwiegħbu l-mistoqsijiet tagħkom fuq in-natura.

X'inhu?

Sur Editor,

Ftit ilu hadt dan ir-ritratt ta' insett. Jekk jogħġbok tista' tghidli x'inhu? Thank you.

Lara Fenech (8)
Swieqi

Għażiża Lara,

Dak huwa **Spallut Irrigat**, bl-Ingliż **Striped Shield Bug**. Dawn it-tip ta' insetti għandhom ħalqhom qisu siringa u jużawh biex itaqqu z-zokk jew weraq tal-pjanti biex isoffu l-meraq. Wahda mill-pjanti favoriti tal-Ispallut Irrigat hija l-Bużbież.

L-Editor

Kemm għandna?

Għażiż Editor,

Jekk jogħġbok kemm għandna razez ta' wiżgħa f'Malta? Grazzi.

Shawn Mallia (13)
L-Imġarr

Għażiż Shawn,

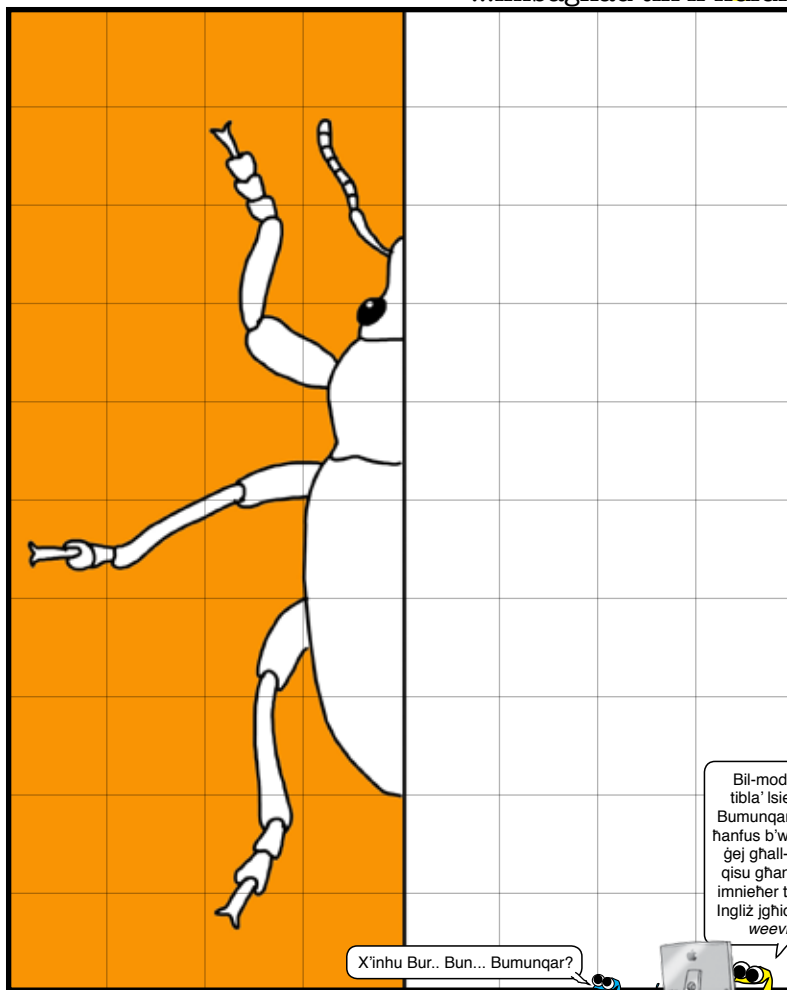
Għandna tnejn: il-Wiżgħa tad-Djar u l-Wiżgħa tal-Kampanja. U bilhaqq, fix-xjenza ngħidulhom speċi mhux razez.

L-Editor

Jekk għandkom mistoqsijiet, iktbu lill-Editor fuq il-huttafa@birdlifemalta.org

Piġi n-nofs l-iehor tal-bumunqar

...imbagħad tih il-kulur.

Għadek m'intix membru?

Jekk għadek m'intix membru fi Klabb Huttat u tixtieq tidhol, ftakar li hemm jistenniek **Natura u Kuluri**, ktieb mimli stampi ta' animali u pjanti Maltin biex tagħtihom kulur. Haffef qabel jispiċċaw.

Yeaah! Dhalt membru u ara x'iddubbajt!

X'nista' nara daż-żmien?

Jason Aloisio

Kuda

Northern Wheatear *Oenanthe oenanthe*

Il-Kuda hija għasfur żgħir li tqatta' hin twil fl-art, tigri jew taqbez fuq saqajha biex issib x'tiekol, l-aktar insetti u dud. Issibha l-aktar fl-għelieqi u fix-xagħri. M'għandhiex kuluri jgħajtu, sabiex ma tkunx tidher wisq fl-ambjent li tgħix fih. Ir-raġel u l-mara jingħarfu sew minn xulxin. Meta ttir jitfaċċa disinn abjad u iswed fuq denbha, qisu ittra T rasha 'l isfel. Il-Kuda tidher fiż-żewġ passes, meta ġieli tasal f'numri kbar. Fil-ħarifa tibda tidher mill-aħħar ta' Awwissu. Hija tbejjet f'art għolja madwar l-Ewropa, u tqatta' x-xitwa fl-Afrika. Tbejjet fl-Asja u fil-Kanada u xi Kud jagħmel passes twal hafna. Bħal shabhom tal-Ewropa, dawn ukoll jinżlu lejn l-Afrika fil-passa tal-ħarifa.

Chris Caehla Zammit

Flieieb Falkuni

Jien jisimni Sean u għandi 21 sena. Minn dejjem kont dilettant tal-għasafar, però l-passatemp tal-berdwoċing ħadtu bis-serjetà f'tit xhur ilu biss. Dan kollu beda f'attività tal-Falko li attendejt, u minn dakinhar bqajt noħroġ fil-kampanja b'mod regolari. Illum jiena leader tal-Falko u nieħu f'siekb l-attivitajiet u dak kollu li għandu x'jaqsam mal-Falko.

F'dawn ix xhur kelli l-oportunità nosserva ħafna spetakli naturali interessanti ferm mill-għasafar. Pereżempju meta rajt tajr tal-priża mill-viċin irrealizzajt kemm jagħmlu manuvri impressjonanti, u darba rajt ukoll Sequer tal-Ħannieqa (*Hobby*) jiġri wara farfett il-lejl. Però l-iktar spetaklu li sibt affaxxinanti kien li nara l-Kučċard (*Honey-buzzards*) jingħalaq ballun sabieħ jogħdos mis-sema għas-siġar tal-Ħarrub biex jorqod. Barra minn hekk, l-għajta u s-sbuhija tal-kuluri tal-Qerd in-Naħal (*Bee-eaters*) inevitabbli li tinnotahom, u huma wkoll għasafar b'karattru partikolari.

F'Settembru naraw kwantità ta' għasafar tal-priża (*birds of prey*) fosthom il-Kučċarda (*Honey-buzzard*), l-Arpa (*Osprey*) u l-Bagħdan Ahmar (*Marsh Harrier*) ipassu minn fuq Malta. Xi wħud jibqgħu sejr in fi triqthom lejn l-Afrika bla ma jieqfu, oħrajn jiddeċiedu jgattgħu lejli f'Malta biex jistrieħu qabel ma jkomplu l-vjaġġ tagħhom lejn l-Afrika. Xi ħaġa li qatt ma stennejt fl-ewwel sena tiegħi berdwoċing kienet li nosserva żewġ Avultuni Bojod (*Egyptian Vultures*), wieħed fit-13 u l-ieħor fil-25 ta' Settembru. L-Avultun Abjad huwa rari għal Malta u l-aħħar li deher wieħed kien madwar sentejn ilu.

Narakom!

Sean
Sean Bonello
Leader Falko

Waaaaaww!

Għall-berdwoċers ta' Malta, Settembru ma jfissirx biss tmien is-sajf u bidu tal-iskola, imma ż-żmien li fih isseħħ il-passa tal-harifa, fejn l-għasafar imorru lura l-Afrika wara li jkun bejtu madwar l-Ewropa.

Sibna fuq Facebook (fittex **Falko BirdLife Malta**)
Ittawliha spiss għal iżjed tagħrif fuq l-attivitajiet

Dejjem infurmana jekk tkun ġej ħarġa tal-Falko. Ċempel lil Tim (79071796) jew lil Nick (99809190) jew ibghat email lil falkoblma@gmail.com jew hallilna messaġġ fuq Facebook

Attività...

Is-Sibt 31 ta' Ottubru 2015 se mmorru berdwoċing Kemmuna u kif inkunu hemm ngħaddu saċ-ċentru tar-ringing tal-BirdLife biex naraw kif isir il-bird-ringing. Ftakru dejjem li tiġu b'żarbun tajjeb u ġibu wkoll it-tromba. Għal aktar tagħrif ikkuntattjaw lil-Leaders.

Chris Caehla Zammit

Falko hija t-taqsima tal-membri żgħażaġh ta' **BirdLife Malta**. Il-Falko torganizza ħargiet biex iż-żgħażaġh li japprezzaw l-animali u n-natura jingħaqdu biex jgħaddu ħin flimkien josservaw il-flora u l-fawna ta' pajjiżna.

Natura 2000
Natura mħarsa

Elisabeth Conrad

Il-Qortin Tal-Magun

Jafuh ftit, jiswa ħafna!

Is-sit li se nitkellmu fuqu f'din il-ħarġa probabbli ħafna minnkomm qatt ma smajtu bih. Imma għalkemm mhuwiex fost l-iktar magħrufa, żgur li huwa wiehed mill-iktar interessanti. Qed nitkellmu fuq il-Qortin tal-Magun, u s-sit fil-qrib tiegħu magħruf bħala l-Qortin il-Kbir. Barra li huwa Sit Natura 2000, dal-post huwa wkoll **Sit ta' Importanza Ekoloġika** u **Sit ta' Importanza Xjentifika**. Dan għandu jagħtikom ħjiel ta' kemm huwa interessanti.

Xagħri rari

Dan is-sit jinstab fuq għolja magħmula minn blat tal-Qawwi ta' Fuq. Minħabba li huwa mikxuf ħafna għar-riħ, il-pjanti li jikbru hawnhekk iridu jkunu kapaċi jifilhu għall-

maltemp. Hawnhekk insibu tip ta' ambjent li teknikament nafuh bħala **frigana** (*phrygana*), tip ta' xagħri li ma tantx hu komuni f'Malta. Fil-Magun il-frigana mhux talli nsibuh, imma huwa probabbli l-aħjar eżempju ta' dan l-ambjent li għandna Malta.

Il-flora...

Fost ir-rikkezza ta' speċi li nsibu hawnhekk, hemm il-**ħatba s-sewda ta' Malta** u t-tengħud **tax-xagħri** (it-tnejn ²endemiċi għal Malta), l-**għansar ikħal** (li jinsab biss f'Malta u fi ftit postijiet ohra), u speċi oħrajn tipiċi tax-xagħri Malti, bħas-**sagħtar**, iż-**żebbuġija**, it-**te Sqalli** u t-tengħud **tas-siġra**. Insibu wkoll iċ-**ċistu abjad**, li tagħmel fjuri sbieħ bojod;

Fejn hu?

Il-Qortin tal-Magun qiegħed max-xatt tat-tramuntana ta' Għawdex. L-egreb raħal huwa n-Nadur.

Nicholas Galea

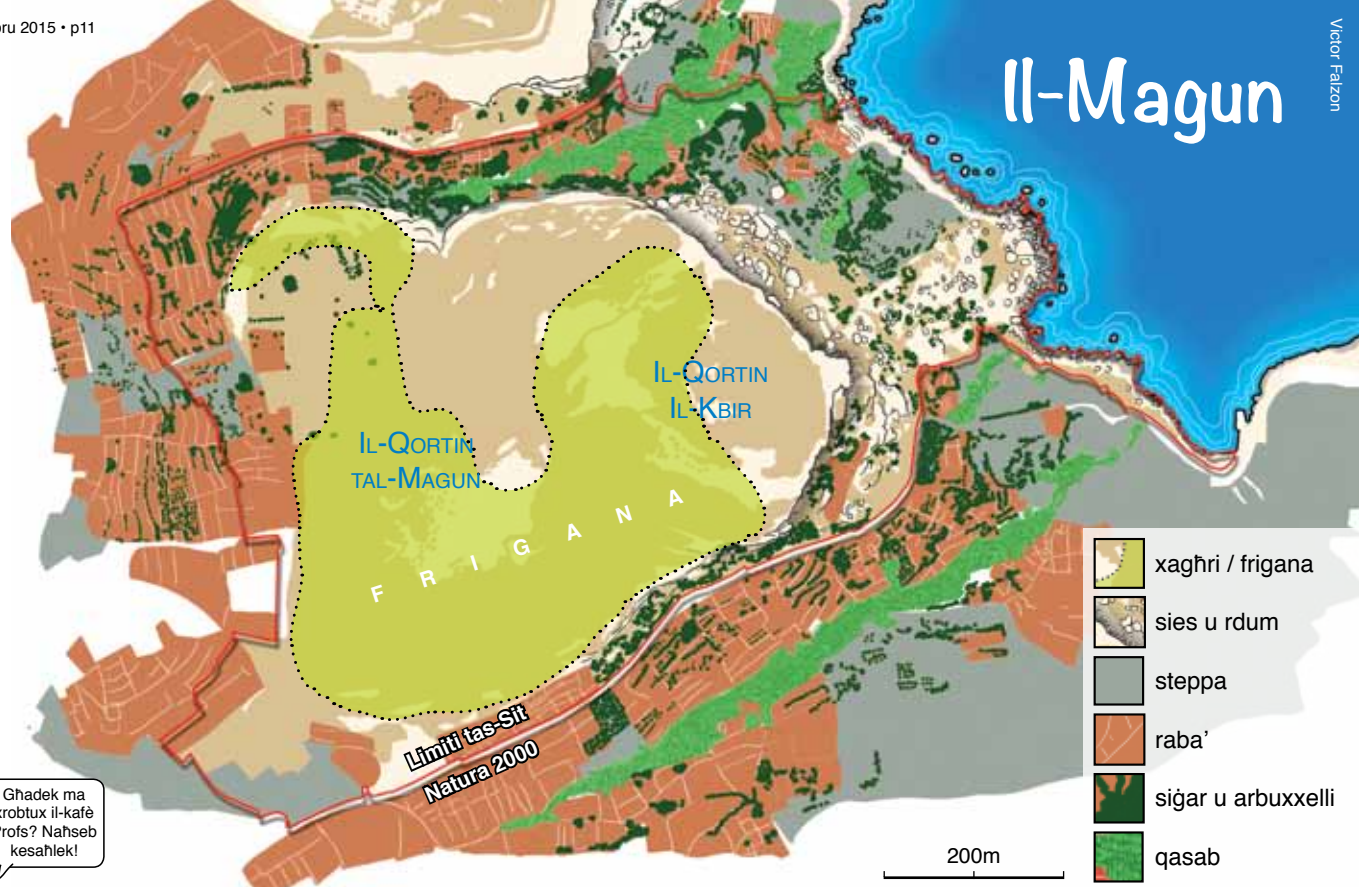
Bufula ħamra mperrċa fuq **żebbuġija**

Iċ-ċistu abjad huwa rari f'Malta.

Victor Faizon

Il-Magun

Natura 2000 hija sensiela ta' postijiet madwar l-Ewropa fejn in-natura hija protetta. B'kolloxx hemm iktar minn 27,300 sit Natura 2000, u 39 minnhom qeghdin f'Malta.

Ghadek ma xrobtux il-kafè Profs? Nahseb kesahlek!

din il-pjanta hija rari f'Malta imma fil-Magun hawn roqgħa mhux ħażin. Insibu wkoll diversi speċi ta' **likeni** u **ħażiż**, u anke numru ta' **orkidi**. Fix-xquq u l-ħofor fil-blatt jiffurmaw fix-xitwa diversi **għadajjar fil-blatt** (*rockpools*), li jipprovdu ambjent kruċjali għal speċi ta' flora u fauna x'aktarx rari fil-Gżejjer Maltin.

...u l-fawna.

Kif tistgħu tobsru, sit bħal dan huwa importanti wkoll għall-fawna. Fl-arbuxxelli t'hawnhekk tbejjiet il-**bufula sewda** u tbejjiet anke l-**bufula ħamra**, li skarsat sew mill-kampanja Maltija; mal-irdum s'intendi ma jonqosx il-**merill**. Fil-passa jiftaċċaw għasafar bħall-**kuda** u forsi xi **daqquqa tat-toppu**, u fix-xitwa l-post jimtela tpepsis tal-**pespus** u ċaqċiq tal-**buċaqq tax-xitwa**. Fost fauna oħra nsibu wkoll is-**serp iswed** u d-**dussies t'Għawdex**, bebbux endemiku għal Malta.

Semmejna fil-bidu li l-Magun mhux magħruf wisq mal-Maltin, u din hija probabbli r-raġuni għaliex għadu fi stat pjuttost tajjeb! Għalhekk, għalkemm inhegġigkom biex tesploraw iktar siti bħal dawn li huma kemmxejn *off the beaten track*, tajjeb li nitgħallmu napprezzaw dal-wirt naturali bla ma nagħmlulu ħsara.

Il-lajs, kważi niffittja fih!

daqs proprju

Id-dussies t'Għawdex huwa bebbuxu żgħir ħafna.

Il-ħatba s-sewda ta' Malta tikber folta.

*endemiku. Annimal jew pjanta li jinsabu f'post partikolari u mkien iktar fid-dinja.

Anniversarju biċ-Ċrieket

Fis-6 Settembru 1965 f'għalqa hdejn ix-Xagħra f'Għawdex tqiegħed ċurkett fuq l-għasfur li jidher fir-ritratt. L-għasfur kien Bekkafik Isfar. Dan kien il-bidu tal-bird ringing f'Malta. F'Settembru li għadda dan l-istudju għalaq 50 sena.

L-għasafar jinqabdu f'xibka speċjali li tintrama mir-ringer. Ix-xibka tkun merhija halli l-għasfur ma jwegġax.

Iddum biex issir ringer?
Iva, trid snin ta' prattika u esperjenza.

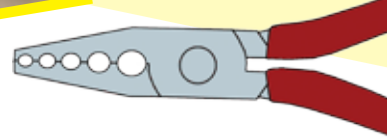
Iċ-ċurkett ikun tal-aluminjum u jkun żgħir u hafif hafna. Fuqu jkun hemm numru u l-indirizz tal-għaqda li tkun irringjatu.

Biex tiringja trid permess?
Iva, u liċenzja mill-pulizija wkoll.

Wara li jinheles mix-xibka, l-għasfur jitqiegħedu ċurkett żgħir fuq wahda minn saqajh. Dan isir b'galbu kbir mir-ringer, li juża għodda speċjali.

Ir-ringing jista' jsir f'postijiet protetti?
Iva.

Qabel jintelaq l-għasfur jittihidlu xi kejl iehor, bħal tul tal-ġwienah u toqol. Kollox jitniżżel f'database. L-għasfur idum għand ir-ringer ftit minuti biss.

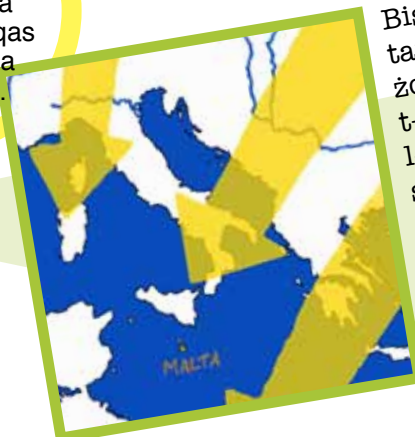
L-għasfur imbagħad jerga' jintelaq biex ikompli hajtu fil-kwiet. Jekk jerga' jinqabad minn ringer f'pajjiż iehor, iċ-ċurkett jurih minn fejn ikun ġie l-għasfur.

Minn mindu beda r-ringing f'Malta, ġew irringjat **iktar minn nofs miljun** għasfur.

500,000

L-għasfur iwegġa'?

Ma tarax! La x-xibka u lanqas iċ-ċurkett ma jwegġgħuh.

Bis-saħha tar-ringing żdied hafna t-tagħrif fuq l-għasafar, speċjalment ir-rotot li jużaw waqt li jkunu qed ipassu.

Ir-ringers ta' BirdLife Malta

